

Дар'я Семенова
“Філософія та література”
науковий керівник – проф. В.П. Моренець

“Своє”, “Чуже” та “Інше” в українських та польських пригодницьких романах у ХХ ст.

Гіпотеза

- Пригодницькі романи про екзотичні подорожі, розважаючи своїх юних читачів, водночас відіграють дидактичну роль, поміж іншим, передаючи певну картину світу з притаманними уявленнями про “Своє”, “Чуже” та “Інше”.

Дослідницькі питання

- Якими є ідеологічно-забарвлені змісти про світ, “себе” та “інших” у світі, які отримують читачі з пригодницьких романів?
- Як по-різному наповнюється жанрова структура пригодницького роману залежно від контексту
  - Національна література – польська, українська
  - Домінантні ідеології
  - Цензурні обмеження на писання, тощо

Матеріал для дослідження

ПОЛЬСЬКІ

- Г.Сенкевич "В пустелі та джунглях" (1911)
- Т.Дибчинський "Через Сибір" (1921)
- Ф.А.Оссендовський "Перстень з кривавцем" (1938)
- А.Шклярський "Томек в країні кенгуру" тощо (1957 і далі)
- Д.Беньковська "Даніель у Сахарі" (1984)
- И.Хмелєвська "Скарби" (1988)

УКРАЇНСЬКІ

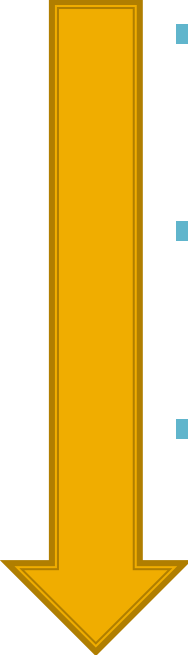
- Золотополець, Федів "Син України" (1918)
- Я.Кальницький, В.Юрезанський "Навколо світу у 50 днів" (1928)
- І.Багрянний "Тигролови" (1944)
- Л.Храплива "Отаман Воля" (1959)
- С. Любомирський "Прометеїв вогонь" (1977)
- Ю. Збанацький "Пригоди Івана Коструба" (1984)

Методології

- Структуралізм: опозиції в авторських картинах художнього світу
- Постструктуралізм: що ці ясні картини світу лишають на маргінесах чи поза увагою
- Рецептивні теорії: як автори вибудовують образ “свого” через апеляції до імпліцитного читача

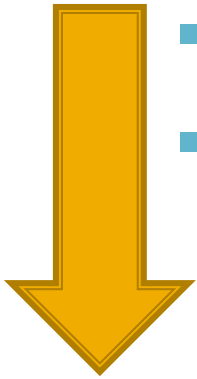
Результати: Польська література-1

- Екзотична пригода як привід побачити себе на тлі Іншого:

-
- Підняття статусу до загальноєвропейського рівня
  - Запозичення антиколоніальної риторики на тлі імпліцитного європоцентризму
  - Перетворення зіткнення з Іншим на привід для переосмислення власної ідентичності і власного місця у світі

Результати: Польська література-2

- Національна ідентичність – ключова ідентичність
- Зміна смислового наповнення “польськості”
  - Готовий шаблон для втілення
  - Наповнення є предметом вибору і осмислення, польськість може бути елементом гібридної ідентичності

Результати: Українська література

ПІДРАДЯНСЬКА

- Ключова ідентичність:
  - ~~Національна~~
  - Класова
  - Наднаціональна (радянська)

ЕМІГРАЦІЙНА

- Компенсаторне повернення до національної ідентичності як ключової
- Загострене плекання і консервація культурної традиції

Результати: спільні тенденції-1

Зіткнення з іншим через:

ДОСВІД “КОЛОНІЗАТОРА”

ДОСВІД “КОЛОНІЗОВАНОГО”

Ключові
опозиції:

- “ми” поміж “європейцями” vs. незахідні культури

- “ми - європейці” поміж колонізованим населенням vs. колонізатор

“Переможна”
структура
жанру працює
на:

- Нормалізацію “свого”, “ми” – повноправні актанти у світі і переможці

- Прописування “вибраних травм”, перетворення наративу про страждання і поразки на обітницю перемоги.

Результати: спільні тенденції-2

- “Переможна” формульна структура жанру пригодницького роману працює на
  - Віртуальну перемогу над спільними поразками минулого (національна мартирологія) і майбутнього (катастрофічні очікування)
  - Реалізацію особистих фантазій про втечу і перемогу

Дякую за увагу!
